
HET KASTEELTJE VAN EMMAÛS

Er zijn in Gent nog een paar smalle straatjes, “zonder eind”, zoals men ze noemt, waar nooit een automobilist en zelden een fietser doorkomt, en die derhalve, ofschoon zij op drukke straten en verkeerswegen uitgeven, doorgaans voor de meeste Gentenaren onbekend en dus onbemind zijn. Geen stadsgenoot op honderd die bijv. ooit een voet heeft gezet in de enge Hoveniersberg, die nochtans uitkomt op de drukke St-Pietersnieuwstraat, geen mens op duizend die weet dat zich in dit straatje de toegang bevindt tot een zeer eigenaardig gebouw uit het begin van de XVIe eeuw, een curiositeit van onze stad, welke men, toen de Gentenaren nog alles liefvallig uitdrukten, “‘t Casteelkin van Emmaüs” noemde.

Schrijvers die meer prozaïsch waren aangelegd, als Van Lokeren en ridder Diericx, noemden het wel het “Hof van Waesberghe”, doch in de volksmond en bij allen die hun geschriften nog met een snuifje poëzie durven kruiden, heet het nog steeds ‘t klein kasteel of ‘t kasteeltje van Emmaüs. Zo talrijk zijn die schrijvers ten andere niet, omdat zij er niet veel over wisten te vertellen, en wie niet veel over een bepaald onderwerp heeft neer te pennen, doet gewoonlijk weinig geleerd aan, zelfs al is er nu eenmaal niet veel over zekere onderwerpen te schrijven.

Diericx bijv. is zeer lakoniek: “L’édifice dit la cour de Waesberghe (het Hof van Waesberghe), ayant une tourelle, s’offre à la vue quand on ouvre la porte de la maison marquée L. n° 43.”

De schrijver had er aan kunnen toevoegen dat men in die jaren een heerlijk zicht had op het elegant ensemble, wanneer men langs de Muinkkaai wandelde. Het was een enig mooi en stemmig plekje in het Gentse, met luttel weinig huizen en groene boomgaarden; helaas van de zachtgolvende helling tussen Marcellisbrug en Muinkbrug is er de laatste jaren niet veel meer over gebleven. Een reeks laboratoria en gebouwen van de universiteit maskeren het zicht en enkel het kleine gedeelte, gelegen tussen Muinkkaai en Hoveniersberg, dat bij Koninklijk Besluit van 9 oktober 1948 werd geklasseerd, ontkwam eenzelfde, weinig benijdenswaardig lot.

Spijtig genoeg wordt het klein kasteel van Emmaüs, door een hoge en afschuwelijke schoorsteen en door moderne gebouwen aan het zicht kant Muinkkaai, onttrokken, terwijl het al even min zichtbaar is kant St.-Pietersnieuwstraat.

Men moet de Hoveniersberg die zacht naar de Schelde afdaalt, inslaan en het laatste groene poortje links aan het uiteinde van het straatje, openduwen, om plots hetgeen nog overblijft van het eens zo sierlijk ensemble, in zijn gezichtsveld te krijgen.

“‘t Casteelken van Emmaüs” vinden wij voor het eerst afgebeeld op het grote plan van Gent van 1534, doch het is moeilijk zich aan de hand van dit document een juist idee te maken van het gebouw van de Hoveniersberg.

Waarom het die naam droeg, konden wij niet achterhalen. Oorspronkelijk moet het een soort paviljoen in de tuin van een patriciërswooning zijn geweest, een lusttuin of hof van plaisance, zoals men het placht te heten.

Wij weten dat ‘t Casteelkin deel uitmaakte van een ruimer ensemble dat uitgaf op de huidige St.-Pietersnieuwstraat, belangrijke verkeersader welke de St.-Pietersabdij met de Gentse stede verbond. Wij weten ook dat het ten tijde van Keizer Karel eigendom was van de familie van den Houcke en Margareta Cops. Enkele jaren later ging het over naar het patrimonium van Daniël de Stoppeleere die het samen met zijn echtgenote Martha Borluut, weduwe van Geraard Triest, betrok. Zulks maakt twee bekende Gentse geslachtsnamen aan de geschiedenis van ‘t Casteelkin verbonden. Daniël de Stoppeleere woonde er van 1578 tot 1592. Wie het in de loop van de XVIIe eeuw in bezit of eigendom had, is ons onbekend gebleven. Wel weten wij dat het, op het einde van die eeuw, in de kavel was gevallen van de familie van Waesberghe, Eustachius van Waesberghe en diens vrouw Isabella de Groote zijn, in 1690 eigenaars van een gedeelte geworden, en enkele jaren later is de familie in het bezit van gans

het ensemble gebouwen en tuinen.

De van Waesberghe's zijn geen onbekenden in de geschiedenis van Gent. In de loop van de XVIe eeuw hebben zij zelfs een voorname rol gespeeld en hun naam komt menigmaal voor op de lijst van de Gentse schepenen; een van Waesberghe had het ten tijde van de Calvinistische Republiek te Gent, aan de stok met de vermaarde Ryhove, een andere was jarenlang pastoor van de O.L. Vrouw St.-Pieterskerk, een derde treffen wij aan in de abdij van Baudeloo: langs die familie is er dus andermaal een ganse brok Gents stadsleven en verleden aan het elegant gebouw verbonden.

Het straatje dat naar de Schelde afdaaft, heette ten andere gedurende lange tijd, het Waesbergstraatje of Waesberghestraatje, vooraleer de Hoverniersberg te worden.

De wapens van de familie prijken vroeger in de gevel kant St.-Pietersnieuwstraat, doch de steen is bijna volkomen verweerd en men kan er nog onmogelijk enig motief in ontcijferen. Op het einde van de vorige eeuw schijnt de steen in veel betere toestand te hebben verkeerdt, want Paul Bergmans kon er de leeuw van het familiewapen in ontdekken: "Dans la façade à pignon du côté de la rue neuve Saint-Pierre, et qui est en forme d'escalier, est encastrée une pierre portant sculptées reliéf, les armes de la famille van Waesberghe qui sont d'argent semé de billetes de sable au lion de même; le temps a usé la pierre et le lion seul est encore visible".

Het goed bleef eigendom van de familie van Waesberghe tot in 1816, toen het bij akte verleden voor notaris Baveghem te Gent afgestaan werd aan Lieven Frans De Keyser en diens echtgenote.

In 1855 ging het over naar de familie Donny en het is thans eigendom van de heer Cobbaert-Donny.

Het is pas in 1896 dat voor het eerst de aandacht van archeologen en kunstliefhebbers op dit curieus gebouw werd gevestigd, toen de eigenaar ingenieur Donny, de leden van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te zijnent uitnodigde en hen in de tuin van zijn woning, het klein kasteel van Emmaüs liet bewonderen.

Groot waren toen belangstelling en enthousiasme. Paul Bergmans liet zelfs in het Bulletin van de Vereniging een korte beschrijving en historiek van het gebouw verschijnen, die dan later, in 1900, werden bijgewerkt door een studie van ing. Donny, nota's van Victor van der Haeghen en opmerkingen van Armand Heins. In 1903 wijdde dezelfde Paul Bergmans, in het "Inventaire archéologique de Gand", een steekkaart aan het Casteelkin, geïllustreerd met twee fraaie tekeningen van de hand van Armand Heins.

Er bestaan trouwens nog een paar andere voorstellingen van het gebouw, o.m.

in het Atlas Goetghebuer, n.l. tekeningen in 1839 door Van Lokeren gemaakt. Alles bij mekaar is het natuurlijk vergeleken bij het documentatiemateriaal voor andere historische gebouwen, maar bitter weinig voor een gebouwtje dat qua conceptie en stijl, toch een unicum is in het Gentse. Steyaert vermeldt het niet eens in zijn Volledige Beschrijving van Gent. Diericx, wij zagen het zoëven, is zeer lakoniek en Celis die het nog heeft kunnen bewonderen toen hij het vrij gedegageerd was op de Scheldehelling, noteert in zijn Beschrijving van Gent: Op den hoek van den Hoveniersberg, ook het Waesberghestraetje genaamd, ziet men in den hof van het huis nr. 99 der St.-Pietersnieuwstraat, het Kasteelken van Emmaüs, bij Diericx het Hof van Waesberghe genoemd. Dit huis heeft maar de grootte van een lusthuis; het dagtekent van de XVIe eeuw en is bijna onveranderd gebleven. Het bestaat uit een trapgevel, met enerzijds een afgeknotten toren er nevens waarin zich een trap bevindt. Men bemerkt ook in den muur tekeningen in verglaasde steenen, zooals wij er zagen op de kapel van het Drongenhof. Van binnen heeft men een overwelfde benedenzaal, eene bovenzaal met steenen heerd, en in een nevengebouw een kleine keuken, boven eenen kelder.” Dit zijn ten andere gegevens welke Celis heeft geput in het “Inventaire archéologique”, naar hetwelk hij, in voetnota verwijst.

Op het einde van de vorige eeuw heeft de heer Donny het gebouw laten versterken, o.m. een brede scheur in de gevel dichtgemetseld en ankers geplaatst. Er gingen toen stemmen op om het klein kasteel volledig te laten herstellen, doch bij gebrek aan de nodige kredieten, bleef het bij platonische beschouwingen.

Kort na de laatste wereldoorlog vroeg de huidige eigenaar de heer Cobbaert, de mogelijkheid te overwegen het gebouw te klasseren. Twee afgevaardigden van de Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten begaven zich ter plaats en stelden vast dat het gebouw nog steeds bewoond was en in goede staat van bewaring verkeerde.

Het verslag van de Commissiezitting van 29 april 1949 voegt er nog aan toe: “De eigenaar heeft verklaard dat het Kasteeltje altijd door de belangstellenden kan bezichtigd worden met toegang langs de biezondere ingang van de Hoveniersberg. Dit verslag en de grote oudheidkundige waarde van het Petit Château d’Emmaüs inziende, oordeelt de Commissie dat op het verzoek dient ingegaan”.

Het blijkt nu wel dat dergelijke aanvraag in de grote doofpot werd geduwd en dat er van klassering niet veel in huis kwam. De klassering van het site tussen de Muinkbrug en de Hoverniersberg, bij K.B. van 9 oktober 1948, omvat immers niet het deel van de Scheldehelling waar het mooi kasteeltje zich bevindt.

Indien men dit unicum in de Gentse stede wil redden, mag geen tijd meer verloren gaan. Misschien zal men opwerpen dat het niet zichtbaar is van de openbare weg en dat men dus niet veel geld aan zijn redding en herstelling moet verteren, doch wij kennen vele steden, waar er mensen zouden gevonden worden, die op een zo stemmig plekje gelukkig zouden zijn de nodige herstellingskosten te dragen om er iets zeer typisch als restaurant, clubhuis of iets dergelijks van te maken, maar in Gent zijn wij nu eenmaal nog zo rijk dat wij denken dat wij het allemaal mogen versjacheren.

Pierre Kluyskens
